

Tida er inne til nytenking

Taler

Per Eggum Mauseth

Dato

31 mars 1989

Sted

Skien

Omstendigheter

SVs landsmøte

- 1 Norsk arbeiderbevegelse står ved en skillevei. Vi kan ikke regne med særlig økonomisk vekst i åra framover. Skal vi gjennomføre sosiale endringer i Norge stiller det mer enn noensinne krav til vår evne til å fordele ressursene i samfunnet på en rettferdig måte.

5

Bare arbeiderbevegelsen kan make den utfordring som ligger i dette, hvis viljen er til stede. Et nådeløst fritt marked, slik høyrekreftene ønsker seg det, skaper ingen rettferdig fordeling.

- 10 Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti er de to politiske hovedretningene i arbeiderbevegelsen. Det er bare helt urealistiske partisekretærer som tror at det lenger er mulig for Arbeiderpartiet å vinne flertall aleine. Det har ikke skjedd siden 1957- og da med en annen valgordning.

- 15 Alt tyder på at SV vil komme styrket tilbake til Stortinget etter valget. Det kan skape en ny situasjon i norsk politikk. Alt tyder også på at A og SV ligger nærmere til å oppnå rent flertall enn Høyre, KrF, SP og V.

- 20 Vi har i dag nærmest et upolitisk Norge. De borgerlige partiene går som katta rundt den varme grøten. Småkrusninger blir til store bølger, ja så store at Kåre Kristiansens siste politiske sprell omdannet hele påsken til en pinefull langfredag for arme Bondevik. Hadde det vært opp til de borgerlige partier hadde vel hele valget blitt avblåst. Det er jo vanskelig, det hele.

- 25 Dette skaper en bra utgangsposisjon for arbeiderbevegelsen. Det gir også mulighet til å føre en dristigere politikk.

30 Den norske sosialdemokratiet har aldri hatt regjeringssamarbeid med noe borgerlig parti, om vi ser bort fra samlingsregjeringene i forbindelse med siste krig. Dette er faktisk en helt enestående situasjon i Europa.

35 Dersom det igjen blir et flertall av Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti i Stortinget har både Arbeiderpartiet og SV en plikt på seg til å diskutere hva et slikt flertall skal brukes til. Velgerne venter det av oss. Fagbevegelsen venter det - og vil ha klare politiske forventninger til et eventuelt A-SV-flertall.

40 Meningsmålinger viser at velgerne til DNA og SV føler et nært fellesskap. Vi ser dette av folks overgang mellom partiene og av hvilket parti de støtter nest etter sitt eget. Vi ser det også av undersøkelser om DNA-tillitsvalgte holdninger. Disse ønsker helt klart et samarbeid med SV framfor med de borgerlige. Vi ser det også på undersøkelser av holdninger til om arbeiderbevegelsen helst burde vært samlet.

45 SV har omtrent 150.000 velgere. De skal sikres mest mulig innflytelse. Det er flere velgere enn det f.eks. to av de borgerlige partiene som nå regner seg selv som sannsynlige regjeringspartnere kan forvente ved valget.

50 Politikk er spørsmål om makt. Det kan ikke ofte nok bli gjentatt. Vår oppgave i politikk er ikke å være dommere fra sidelinja som skal kommentere det vi liker eller det vi ikke liker. Moralistiske voktere har norsk politikk mange nok av.

55 Vår oppgave er ikke bare å vinne fram i enkeltsaker. Vi skal gjennomføre en sosial og økonomisk endring i det norske samfunnet. Vi skal arbeide for andre grunnverdier, for fellesskapsløsninger, for sosialisme. En slik politikk kan ikke gjennomføres sammen med de borgerlige. En slik politikk er det bare arbeiderbevegelsen som har tradisjon for å føre. SV og fagbevegelsen bør bidra til å hindre at det oppstår et organisert samarbeid mellom sosialdemokratiet og et borgerlig parti. Og - vi i SV skal på vår side prøve å få gjennomslag for våre viktigste saker.

Det arbeidsprogrammet vi skal vedta mener vi selvsagt alvorlig. Og - vi må sette noen oppgaver foran andre i stortingsperioden:

65 - Vi skal forhindre at det sendes søknad om medlemskap i EF.

- Vi skal få til vidtgående endringer i miljøpolitikken, bl.a. få bukt med forurensningsproblemene fra en økende bilisme.

70

- Vi skal bidra til en langt mer aktiv sysselsettingspolitikk. SV har lagt fram en rekke konkrete forslag for å skaffe arbeidsplasser og arbeidsoppgaver til folk.

- Vi skal bidra til å bringe kredittvesenet under styring.

75

- Vi må få begrenset spekulasjonen med boliger og eiendommer.

- Vi skal reise forslag som innebærer utjamning av inntekt og formue.

80 - Vi skal endre sosial- og helsepolitikken slik at alle som trenger pleie og omsorg får det.

- Vi skal bidra til at enkelte grupper som er blitt hengende etter nå skal få et vesentlig løft. Jeg nevner bl.a. enslige mødre og de funksjonshemmede.

85

Jeg vil særlig understreke EF-saka, den økonomiske politikken og miljøpolitikken.

Skal vi make dette må vi ville midlene.

90

Jeg vil advare alle mot ferdigsydde meninger om formene for et eventuelt samarbeid mellom Arbeiderpartiet og SV før et valgresultat er klart. Bare det i seg selv ville være noe nytt i SV.

95 Vi bør ikke proklamere noen regjeringshungre. Jeg er ikke så blåøyd at jeg tror at disse problemene er enkle. Det er slett ikke sikkert at et regjeringssamarbeid i overskuelig framtid er realistisk. De politiske forskjellene er betydelige. Det dreier seg nå om å skape en ny situasjon som kan gi resultater, enten på kort eller noe lengre sikt.

100

Vi skal gjøre det klart at et stabilt A-SV-flertall etter valget som kan rette opp norsk økonomi må innebære at SV får medinnflytelse over utformingen av politikken, mer enn i tidligere perioder med det samme flertallet. Det kan sikres på flere måter - gjennom alt fra en eventuell felles regjering til organiserte former for kontakt med Regjeringen i viktige spørsmål før saker fremmes for

105

Stortinget. Diskusjoner mellom partiene etter valget bør først og fremst dreie seg om politikk. Om det ikke skapes en ny situasjon rett etter valget kan en konkret sak bidra til det.

110

SV har stabilisert seg på en oppslutning på 5 - 7 %. Det er et solid grunnlag, men en beskjeden målsetting. I alle fall hvis vi skal nå de dristige politiske mål SV har satt seg.

115 Da blir spørsmålet hvilken strategi som skal følges. Skal vi videre må vi tenke i nye baner. Andre får så legge fram alternative strategier. Det vi bør være enig om er at tida er inne til nytenking.

120 Dansk SF har krevd at et flertall av SF og Socialdemokratiet må brukes som grunnlag for en ny regjering. Man kan si mye om det danske sosialdemokrati, men særlig lett å samarbeide med er det neppe.

125 Det har bidratt til en grunnleggende tillit til Socialistisk Folkeparti i store deler av dansk fagbevegelse. SF støttes nå av hver 6. danske. Hver 4. Københavner stemmer på partiet. Likevel fører partiet klar tale i alle grunnleggende spørsmål. Det er mulig å drive resultatorientert politikk i en ny flertalls-situasjon, og samtidig snakke klart språk. Det krever selvtillit og vilje til å stole på eget politisk grunnlag.

130 I Danmark har Socialistisk Folkeparti hatt i gang politiske samtaler med LO. Partileder Gert Petersen har oppsummert det slik:

135 "Landets økonomi kræver en meget afdæmpet forbrugsudvikling, men S og SF kunne i en helhetsplan for social og økonomisk politik garantere at hvis lønsmottagerne ved en urafstemning sagde ja til at holde igjen med lønen ville de samtidig få lovgivning om investerings-, skatte-, afgifts-, pris-, social-, bolig-, og lønspolitik, samt reformer af offentlig service og demokratisering av arbeidsplassernes beslutningsret."

140 Han legger til at fagbevegelsen vet at en lønnsstigning på 10 prosent som følges av en

inflasjon på 11 prosent ikke fører til noe godt.

Folk flest har ingen fordeler av ego-samfunnet.

Folk flest spekulerte ikke på Børsen under jappe-tida.

150 Folk flest drev ikke med kjøp og salg av eiendommer som om det dreide seg om papirstykker.

Folk flest ble ikke skattesnytere i disse åra. Men mange ble det. For hver skattekrone som ble snytt unna måtte lønnstakerne betale ei krone mer i skatt.

155

Høyres og Fremskrittspartiets prinsipielle alternativ i norsk politikk er langt på vei allerede utprøvd på 1980-tallet. Det alternativet gjorde vondt til verre. Det er innstrammingene etter det eventyret vi sliter med nå. Jappe-Norge spilte på mange måter fallitt, både ideologisk og økonomisk. Spekulasjons-Norge etterlot
160 seg en rekke byggverk som ikke var godt nok fundert, som det ikke var behov for. Bare i Oslo står fortsatt 170 av 208 luksusleiligheter usolgte i jappe-Norges fremste utstillingsvindu på Aker Brygge. Samarbeidsprosjekter med næringslivet om veiutbygging ramlet sammen, de private samarbeidspartnere var ikke i stand til å løse oppgavene når det kom til stykket. Nesten en halv million
165 kvadratmetre med kontor- og forretningslokaler står tomme. Det er sløsing med samfunnets ressurser, faktisk.

SV advarte mot dette fra første dag. Vi hevdet at samfunnet ikke hadde bruk for denne fantasiløse spekulasjonen. Vi la fram klare alternativer.

170

Sjelden har vi fått så massivt rett på så kort tid. Egoholdningene i jappetida holdt ikke som mønster for politikk.

Under Willoch-regjeringen fikk banker og kredittvesen nærmest frie tøyler.

175 Regjeringens kredittrammer ble sprengt med 50 milliarder kroner i løpet av et år uten at den ansvarlige regjering en gang reagerte. Den beordret stadig mer av den samme medisin, den frie markedøkonomien, som hadde bidratt til å gjøre norsk økonomi syk.

180 Hadde Høyre fått fortsette medisineringen måtte de borgerlige i dag sagt det samme om norsk økonomi som det Ludvig Holberg sa om virkningene av datidas medisin:

185 Han døde, det er sandt, men Febren ham forlot.

Politikk fra borgerlig side dreier seg nå mest om mediautspill, ikke om åklargjøre de politiske skillelinjer. Det er typisk nok at ikke en gang næringslivsfolk lenger setter lit til Høyres mange innkast.

190

Høyres og Fremskrittspartiets lettvinde løsninger om at vi skal skattelette oss til flere arbeidsplasser er det knapt noen utenfor de trofaste partikadre som tror på. Resultatene av høyrepolitikk i praksis ser vi f.eks. i Oslo by der en høyreledelse i løpet av to budsjettår har produsert et underskudd på 1534 millioner kroner -
195 over halvannen milliard. Det siste lettvinde mediautspillet fra Høyre er et forslag om å bringe statsoljeselskapet Statoil til Børsen. Det er ikke ofte vi kan si oss enig med tidsskriftet Kapital, som treffende kommenterte dette slik:

200

"Vårt land har 123 000 arbeidsløse og de borgerlige partilederne famler og snubler omkring uten mål og mening ... Høyre vil ha statsoljeselskapet til Børsen. Sannsynligvis gjespet alle som hørte det og leste det ... Akkurat nå kunne vi ikke tenke oss et kjedeligere tema. Så dukker pene Per Kristian Foss opp på TV-skjermen og sier at dette er redningen.

205

Men alle gjesper."

Så langt Kapital. Fader Holberg hadde også et fyndord som passer godt på politikere med slike tanketomme forslag:

210

Han er i herredet vor aller største Plage

Og mægtig er med Snak at tage folk af Dage

215

Sitatet passer på så mange. Enhver kan jo mane fram sin egen yndlingspolitiker fra høyresida.

220

Tomt snakk løser ingen av de grunnleggende problemene i norsk økonomi. Det trengs en sterk styring av kredittpolitikken. Bankene viste seg ikke oppgaven voksen da de fikk nærmest frie tøyler. Norske banker tapte 6 milliarder kroner - 6000 millioner - bare i 1988.

Det er de bankansatte, innskyterne og låntakerne - det vil si de fleste av oss - som

nå betaler regningene for flere års feilslåtte spekulasjoner.

225

Mens bankansatte sies opp i stort antall ønsker likevel flere banker å betale aksjeutbytte for 1988, aksjeutbytte for såkalt risikokapital. De ansatte skal risikere jobben, mens bankenes eiere skal risikere lite.

230 Og mange banker har tilsynelatende lært lite. Det er ikke mange uker siden et bilfirma solgte det som er kalt noen plankeskur på Majorstua i Oslo til Kreditkassen for 100 millioner kroner. Det lå så passende til, både i forhold til bankens nye administrasjonssenter og i forhold til Frognerbadet i Oslo som Høyreledelsen nå vil privatisere. På de kommunale planene er forresten deler av
235 dette nye badet - en gang Oslos stolthet - kalt Trimsenter for Kreditkassen.

Neida, bankenes pengesekker er ikke helt lukket ennå. Ikke til høyt prioriterte formål. Derimot klager næringslivet med rette over manglende utlånsvilje fra bankene til prosjekter som kunne skaffet nye arbeidsplasser. Et nytt flertall bør
240 bruke statsbankene langt mer.

En av de beste historiene fra den første EF-kampen i Norge på 1960-tallet var den store debatten om farene for luthersk forfall hvis Norge skulle gå inn i EF. Debatten ble ført i et kristelig hovedorgan på Vestlandet. Den mest aktive
245 debattant var en styrmann Halvorsen som hadde reist viden rundt og sett det meste av verdens ondskap.

EF ville han slett ikke vite noe av - for der lurte katolikkene bak hver en busk. Den lutherske renhet sto i fare.

250

Avisen ga ham varm støtte, rimelig nok. Det påstås til og med at debatten fikk betydning for mangt et indremisjonsk EF-standpunkt.

At det hele var en spøk som ble tatt i dypt alvor kom først fram noen år seinere.
255 Forfatteren var EF-motstander og troendes til det meste - men neppe til de verdier avisen sto for. Han hadde lånt navnet til en kamerat som hadde kjørt Bygdøyferga en sommer, derav sjømannsskapet.

Jeg nevner denne gamle historien fordi Jan P. Syse har en egen evne til å treffe
260 på siden av gamle og utbrukte poenger. Han kjente nok ikke denne debatten, men svinger seg likevel til toner av samme slag. Han betror Aftenposten dette

for noen dager siden:

265 "Paven og katolisismen viste seg ikke å fortrenge protestantene, i hvert fall er det ikke slik selv i vårt naboland Danmark eller i England som i sin tid talte Roma slik i mot at man gikk kong Sverre en høy gang."

Neida, Syse, - ingen fare. Ikke ennå. Katolikkene har ikke tatt over verken her
270 eller der. Den norske kirke står fortsatt dypt plantet på Luthers katekisme uten noen EF-tilpasning. Men - Syse, pass på. Nå kommer paven selv til Norge til sommeren. Lars Roar Langslet er til og med formann i velkomstkomiteen.

Vi må regne med nye argumenter fra det kristelige dagblad.

275 De fleste av oss er gamle nok til å huske skremselspropagandaen fra EF-tilhengerne til det norske folk i 1972.

Den gang virket det ikke. Flertallet sa nei.

280 Vi klager nå med rette over at arbeidsløsheten i vårt land har nådd skremmende 4 %, et rekordtall. I EF-landa har den vært 10 % i årevis. EF-landenes økonomiske system mestrer ikke arbeidsløsheten, de vil ikke mestre den, de bruker den.

285 De frie kapitalbevegelsene over landegrensene er ikke til fordel for folk flest. Arbeiderbevegelsen i EF har ikke styrket sine posisjoner.

Innføringen av EFs indre marked i 1992 vil representere all den forkjørsrett for
290 europeisk storkapital som EF-motstanderne advarte sterkest mot ved folkeavstemningen i 1972. Etter 1972 har EF ikke maktet å handtere sine grunnleggende økonomiske problemer. Norge har - tross alt - greid seg vesentlig bedre på mange områder.

295 De partiene som har det vondest er Arbeiderpartiet og Venstre. Ingen av disse partiene kan bestemme seg, bl.a. fordi det venter dem en opprivende intern debatt. De snakker da også mest om å "roe ned" saka.

Det vi nå må få klarlagt - spesielt fra Regjeringen - er at det ikke skal fremmes
300 noen søknad om EF-medlemsskap i den stortingsperioden som kommer. Det

har velgerne krav på å få vite før stortingsvalget.

305 Vi kan ikke akseptere noen gradvis innmelding eller ensidig tilpasning til EF. Vi aksepterer heller ikke taktiske manøvre for å unngå en bred EF-debatt og dens politiske konsekvenser.

310 En rekke sterke EF-tilhengere løper nå rundt og fører såkalt nøytral debatt. En av dem heter Frogner og skriver litt i aviser. Han er for tiden LO-sekretær, med ansvar for EF. Han leker blindebukk med leserne om sine egne meninger, men er så dristig at han kritiserer SV for ikke å ville ha debatt.

315 La meg si det klart og tydelig. Sosialistisk Venstreparti ønsker reell og åpen debatt om EF, men vi kan ikke av den grunn unnlate å tone klart flagg. Det ville være uredelig. Tvert om skal velgerne vite hva de støtter. Alle som har et EF-standpunkt burde gjøre det klart. Slik valget nå ser ut til å bli vil flere partier unnlate å fortelle velgerne hva de egentlig mener om en søknad om fullt medlemskap.

320 SV krever at det ikke skal fremmes noen søknad til Brussel om norsk EF-medlemskap

325 AKP (m-I) stiller ikke til valg. Ikke i år heller. Partiet har aldri stilt opp under eget flagg.

330 Det er jo ingen hemmelighet at AKP nå er drivkraften bak flere av de såkalte fylkeslistene som stilles ved dette valget. Ved dette valget får vi altså en slags front i fronten i partiet, med et AKP som har ikledd seg RV som igjen har tatt på seg ny frakk i anledning året.

335 Disse listene sier seg å skulle forvalte miljø- og solidaritetssaker. Det trengs ingen nye lister til å ta seg av slike spørsmål. I disse stikkordene ligger jo selve grunnlaget for SVs politikk. SVs framgang og den nye valgordninga åpner nå mulighet for en sterkere representasjon i Stortinget for slike meninger enn på meget lenge. Vi trenger ikke flere slike såkalt samlende lister som kan splitte langt mer enn de kan samle.

Når så disse fylkeslistenes fremste ansikt, Jon Michelet, attpåtil lanserer seg med en kritikk av frigjøringsbevegelsen ANC i Sør-Afrika, er det grunn til å spørre

om hvor solidariteten tok veien.

345 Det er tankevekkende at utenriksminister Stoltenberg viste mer gangsyn i frigjøringskampen i Sør-Afrika ved å invitere 80 ANC-ledere til toppkonferanse i fredelige Gran på Hadeland.

SV støtter den afrikanske nasjonalkongressen ANC som i mer enn 75 år har slåss for et demokratisk Sør-Afrika uten raseskille. Vi krever en effektiv norsk boikott av apartheidregimet. Vi krever - som millioner av mennesker verden
350 over - at Nelson Mandela nå må settes fri.

Men - folket i Sør-Afrika er ikke aleine om å slåss for frihet. Fortsatt krever oppbyggingen av Nicaragua store ofre fra befolkningen. Fortsatt slåss folket i Vest-Sahara for selvstyre. Fortsatt står mange u-land med ryggen mot veggen og
355 makter ikke utgiftene. Når den norske finansministeren nå kan glede seg over ekte oljepriser må jo finansministre i mange u-land av samme grunn ta opp enda flere lån for å betale matregninger.

Militærutgiftene fortsetter likevel å vokse, trass i ressurssknappheten og de
360 enorme behov i verdenssamfunnet - og trass i at stormaktene har begynt å bygge ned sine våpenarsenaler.

Både SV og store deler av fagbevegelsen ønsker å redusere militærutgiftene, gi et aktivt bidrag til å redusere spenningen i verden. Det burde være en sentral
365 oppgave for hele arbeiderbevegelsen. Ingen tror det er mulig å fjerne militærutgiftene helt, men det vil ikke skape noen revolusjon om disse utgiftene ble fryst - eller senket noe. Som en symbolsk handling fra Norge ville dette vært av stor betydning.

370 Hadde vi senket militærutgiftene i 1989 med 2 %, framfor å øke dem med 2 % ville vi fått frigjort over 3000 millioner til sjukehem, helsevesen og barnehager og til å skape arbeidsplasser. SV foreslo en sterkere reduksjon.

Ingen kan påstå at et kutt som det jeg her nevner ville ødelagt det norske
375 militærvesenet. Tallene gir derimot et bilde av hvor enormt mye militæret bruker av samfunnets midler.

Kunne ikke en slik politikk vært en god hilsen fra norsk arbeiderbevegelse til

380 NATOs 40-års jubileum? Vi ville ta stormaktene på alvor. Hva om det skjedde samtidig med at et lite land i Warszawa-pakten også gjorde det?

Vi opplever nå nærmest en ordduell om miljøvern i norsk politikk. Alle har skjönt at det ligger stemmer i miljøvernsakene. Vi vil i ukene og månedene
385 framover oppleve det ene mediautspill etter det andre om miljø saker. I en forstand er dette bra. Miljøvernet tas endelig alvorlig. Ordfloppen virker likevel tildekkende.

De borgerlige partiene kunne vist sitt engasjement for miljø- og ressursvern da
390 de hadde regjering sammen tidligere på 1980-tallet. Det gjorde de ikke.

Det er disse borgerlige partiene som Venstre har valgt seg ut som årets samarbeidspartnere.

395 Arnulf Øverland har sagt noe som nærmest kan stå som en direkte kommentar til miljøpartiet Venstres ønske om plass i en høyredominert borgerlig regjering:

En flue betenker seg før den setter seg på sirup.

400 Så setter den seg.

Vi må bekjempe forurensninger. Vi må endre forbruket på viktige områder. Vi må hindre bruk av kjemikalier som ødelegger livsmiljøet. Vi må fjerne asbest for å hindre lungekreft. Vi må styrke kollektivtransporten og begrense
405 privatbilbruken.

Ingen er mot at vi må innføre enkelte avgifter for å vri forbruk og redusere miljøproblemer. Jeg tror imidlertid grensen er nådd ved de forslag vi fremmer i dette arbeidsprogrammet.

410

Avgifter rammer alle - uansett inntekt. Avgifter som forsterker sosiale forskjeller kan vi ikke akseptere.

Vi bekjemper ikke gift med avgift. Avgifter i seg selv løser ikke noe
415 miljøproblem.

Miljøoppgavene må i hovedsak være et vanlig samfunnsøkonomisk ansvar.

420 Miljøgifter bør fjernes fra allmenn bruk hvis de kan erstattes, framfor å satse på redusert forbruk gjennom avgiftslegging.

Miljøpolitikken er ikke bare gode ønsker eller riktige meninger i enkeltsaker. Miljøpolitikken er ikke bare avgifter på fosfatholdige vaskemidler eller gode, generelle meninger om å redde ozonlaget.

425

Miljøpolitikken blir virkelig farlig når den tas den på alvor.

Hvis vi alle erkjenner at det ikke er rom for stor øking i ressursforbruket framover stiller det store krav til vår evne til å fordele. Det er fortsatt store grupper i det norske folk som henger etter i velstand og sosial trygghet. Vi risikerer den samme utvikling i vårt land som i USA og Storbritannia, der et velberget flertall greier seg bra, mens problemene for en fjerdedel eller femtedel av befolkningen øker. I disse landene har høyresida mobilisert de mest velbergede i befolkningen som underlag for en politikk for ekte sosiale skiller.

435

Vi vil fort erfare at miljø- og ressurspolitikken ikke bare kan være grønn, ikke bare kan dreie seg om miljøvern, isolert sett. Den må også dreie seg om virkemidlene. Den må også dreie seg om fordeling. Den må være både grønn og rød.

440

Tall som ble lagt fram nylig viste at de 100 rikeste i Norge - folk med 500 millioner eller mer i formue - ikke betaler mer enn 2 - to - prosent i skatt.

445 Forskere har vist at 25 prosent flat skatt faktisk gir samme skatteinntekt som dagens system, forutsatt at fradragsordninger blir borte. Bare de arbeidsfrie inntektene av slike formuer utgjør minst 50-60 millioner i året, altså skattlagt med 2 - to - prosent.

450 Vanlige lønnstakere med 130 -160.000 kr i inntekt i året betaler 37 prosent i skatt - og 62 prosent marginalsatt.

Det fins ikke rettferdighet i et slikt skattesystem. Det er fullt forståelig at folk reagerer, at skattemoralen undergraves.

455 Det fins gode motforestillinger mot å la alle betale såkalt flat skatt. Men det er for lettvinnt å slippe problemet der.

460 Vi ønsker et skattesystem som bidrar til utjamning - ikke til økte forskjeller. Det er grunnleggende umoralsk at en hjelpepleier eller en industriarbeider skal betale mer enn hver tredje krone de tjener til skattemyndighetene, mens folk som eier en halv milliard og tjener over 50 millioner i året ikke betaler samlet skatt på mer enn en ren bagatell av sin inntekt.

465 Jeg gad se den politiker som tør å forsvare disse forskjellene.

Vi må fordelene skattene etter evne. De som behersker smart bokføring kan fortsatt langt på vei selv bestemme hva de vil betale i skatt

470 Her ligger det en viktig utfordring til et nytt flertall av Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Det må ryddes opp i skattepolitikken. Arbeiderbevegelsen kan ikke akseptere slike forskjeller også på 1990-tallet. Er det noen rart at ekstreme høyrekrefter har hatt framgang i sin agitasjon mot skattesystemet når det ikke har vært gjort noe mer alvorlig for å rette opp de problemene som systemet skaper?
475 Bruttoskattordningene løser ikke de problemene vi her står overfor.

Vi bør nå se nøye - og fordomsfritt - på fordelingsvirkningene av momssystemet.
480 Kanskje det ikke lenger er så galt som da det ble innført i 1970?

Vi må se på skattlegging av særlig store formuer på ny, likeledes av stor arv, eiendomsskatt for forretningsbygg og luksuseiendommer, beskatning av en rekke former for arbeidsfrie inntekter, fradragsordningene,
485 kommandittsystemet, avskrivningsmulighetene.

Her er det en jungel full av villniss og farlige dyr. Særlig fradragsjungelen er dyp og farlig. Rydder vi ikke opp kan vi heller ikke regne med at folks skattemoral bedres. Vi må skape tillit til skattesystemet.

490

Det er alt for liten oppfølging av de reglene som faktisk finnes. Det er grunn til å regne med at vi har en svart økonomi på mellom 5 og 10 prosent av hele samfunnsøkonomien. Her forsvinner mange sjukehjemsplasser, her blir barnehagene borte. En skattekontrollør dekker inn lønna si minst 5-6 ganger.
495 Ikke i noen annen virksomhet kan vi få så god avkastning av folks

arbeidsinnsats.

500 Hvis en vanlig lønnstaker misligholder et boliglån på 3-400.000 kroner gjennom noen tid vil boligen ende på tvangsauksjon. Historien blir da så makaber at det da gjerne står en eller annen spekulant klar til å kjøpe til underpris.

505 Hvis Blystader og Bugger derimot driver lånefinansiert samfunnsfiendtlig spekulasjon for milliardbeløp og mislykkes, kan de lett ende opp som godseiere i England.

Jeg foreslår at Landsorganisasjonen tar initiativ til et skatteforlik mellom Arbeiderpartiet og SV dersom vi skulle få flertall etter valget. Det er arbeiderbevegelsen som bør rydde opp i skattesystemet og i 510 spekulasjonsmulighetene i økonomien. SV bør selv gå foran i dette arbeidet og sette ned et skatteutvalg.

Høyre og Fremskrittspartiet vil fortsatt forsøke å spekkhogge på skattepolitikken. De vil ikke ha noen grunnleggende endringer i mulighetene til 515 spekulasjon i det økonomiske liv. La dem drive på. Hvis vi fjerner mye av grunnlaget for denne spekkhogginga gjør vi norsk politikk en tjeneste.

For de fagorganiserte vil dette være særlig viktig. Det er jo først og fremst vanlige lønnstakere som bærer skattebyrdene i dag, ikke de i samfunnet som har størst 520 bæreevne. Det bare ser annerledes ut, fordi marginalsattesystemet lurar oss.

Vi trenger en fordomsfri og grunnleggende gjennomgang av hele skattesystemet. Vi bør ikke stille oss negative til en vesentlig senking av inntektsskatten hvis skattinntektene kan kompenseres på annen måte - og hvis fordelingsvirkningen 525 kan bli bedre. Sagt på en annen måte: den kan knapt bli verre enn i dag.

To unge familier med samme inntekt kan ha vidt forskjellig økonomisk situasjon, hvis den ene har arvet en bolig, mens den andre familien må starte med å betale ned på et lån på nærmere en halv million. Inntektsforskjeller betyr 530 ofte mindre i praksis for å forklare folks økonomiske situasjon. Dette er forskjeller som heller ikke fanges opp av noe lønnsoppgjør eller av skattepolitikken. Tvert om vil mange av dem som har god økonomi fra før kunne ta opp de høyeste lånene og få de største rentesubsidiene. For mange vil et par prosent rentenedgang eller en gunstigere låneordning i Husbanken bety

langt mer for familiens økonomi enn det de nå kan hente ut ved lønnsoppgjøret.

Norsk boligpolitikk har ikke hatt et sosialt grunnlag siden slutten av 1970-åra.

540 Husbankordningen er viktigere enn noensinne, ikke minst i et ressurs- og miljøperspektiv. Husbanken skal sikre alle bolig, uavhengig av økonomisk evne. Samtidig skal den ha låneregler som gjør at de som bygger ikke sløser med arealer og materialer. Husbanksystemet skal ha så gunstige låneordninger at det blir bygget nok boliger. Ingen av disse målsettingene innfris i dag.

545

Dessverre ser ikke den boligmeldinga som nå kommer ut til å gi noen merkbart bedre boligpolitikk. Vi vet at boutgiftene for mange nyetablerte nå sluker mer enn halve familieinntekten. Samtidig er det store forskjeller. Folk som har skaffet seg bolig for lenge siden greier stort sett boutgiftene bra. Folk som har gjennomført gunstige kjøp og salg likeså.

550

Vi trenger en ny låneordning i Husbanken som tar mer hensyn til folks formuessituasjon, til om folk har boligkapital fra før. Vi trenger økte lån til hver nybygd og byfornyet bolig som får lån i Husbanken for å få ned boutgiftene. Vi må også få en slutt på at leiligheter kan stå tomme i månedsvis uten at noen kan gripe inn.

555

Ikke siden 30-åra har arbeidsløsheten vært så stor som i dag. Politikk ble dette likevel først for alvor da sjokktallene for januar kom. Det var Hanna som satte tingene på plass i Stortinget. Hun slo fast at

560

"Flere og flere får nå mistanke om at den økonomiske politikken som nå føres, er utformet av skrivebordsøkonomer som ikke vet at full sysselsetting er hellig for arbeiderbevegelsen. Den fulle sysselsetting er selve grunnlaget for sosialdemokratiet."

565

Hun konstaterte også at

"LO mener i likhet med SV at vi ikke kan la de arbeidsledige betale for at alle i framtidas Norge skal få det bedre. Det er i klartekst å bruke arbeidsledige som et økonomisk virkemiddel. Jeg hadde aldri trodd at en AP-regjering ville ta slike midler i bruk."

570

575 Hanna fortjener anerkjennelse for - som vanlig - å snakke i klarspråk om de problemene vi står overfor.

Det åsikre alle jobb i åra framover blir ikke lett. Det er desto viktigere at hele politikken blir innrettet på dette.

580

Store nedskjæringer av arbeidsplasser er i vente. Mere enn 10.000 arbeidsplasser kan bli borte i 1989 bare i bygg- og anleggsnæringen. Detaljhandelen kan miste 8-10.000 jobber. Det er fare for at 1.500 av de 25.000 som jobber i metallurgisk industri kan miste sine arbeidsplasser. Minst 4000 jobber kan bli borte i

585

Vi kunne fortsatt slik, bransje for bransje. Det trengs mer radikale tiltak i sysselsettingspolitikken hvis vi skal få bukt med problemene. SV har lagt fram klare, konkrete forslag til hvordan vi skal skaffe flere jobber. Vi har vist at det

590

kan skapes flere tusen jobber i miljøoppgaver. Vi har vist at det trengs økt innsats i boligbygging og byfornyelse. Det trengs økt innsats på sosialsektoren. Det trengs en bedring av utdanningstilbudet. Vi har også vist hvordan kostnadene ved dette skal dekkes.

595 Sosialistisk Venstreparti vil være en pådriver i sysselsettingspolitikken. Også av den grunn er det viktig åsikre SV økt innflytelse i norsk politikk i 1990-åra.

Arbeiderbevegelsen må finne en ny form i det neste tiåret. Men grunnlaget - solidaritetsholdningene - må stå fast. Det vil være andre grupper enn før som vil

600

utgjøre hovedtyngden av fagbevegelsen, men kravene til samhold blir ikke mindre. Skal vi gjennomføre grunnleggende reformer i dette landet er det arbeiderbevegelsen som må stå for det. Da må hele arbeiderbevegelsen definere seg med egne verdier, egne holdninger, egne krav. Det må skapes klare skillelinjer til borgerlige partier og borgerlig politikk.

605

Slike tydelige skillelinjer har vi ikke i dag. SV har nå hovedansvaret i Stortinget for å fremme mange av arbeiderbevegelsens merkesaker.

Jeg har i dette innlegget tatt opp forholdet mellom SV og Arbeiderpartiet, fordi

610

jeg mener det er viktig at vi fører åpen debatt. Jeg har gått gjennom de viktigste politiske sakene, slik jeg ser dem. Jeg har lagt vekt på at det nå må føres en sammenhengende økonomisk politikk, ikke en politikk i stykker og biter.

615 Det er et samlet landsstyre som har lagt opp til en åpen debatt om det vi har kalt
alliansepolitikken. Det vil sikkert være mange og delte meninger i denne
debatten. Det alle bør klargjøre er hvilken strategi de selv mener bør følges for
å oppnå flere resultater i norsk politikk.

620 Hva en ikke mener er det ofte lettere å forklare. Men det bringer sjelden verden
framover.

Kilde

Manuskript, Arbeiderbevegelsens arkiv

625

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/tida-er-inne-til-nytenking>

630

635

640

645

650